

te zijn voor de nieuwe tijd die voor ons ligt.' Als eerste getuigenis daarvan kon, gezien de verwoestingen en het gebrek 'in de meest geteisterde streken', ieder die nog iets bezat, een deel van dat bezit afstaan 'ten behoeve van onze zo zwaar beproefde broeders en zusters'. Daarnaast moest 'het vernieuwde koninkrijk' opgebouwd worden. Een te zware taak? De koningin meende van niet. 'Ons jongste verleden', aldus haar slotwoorden, 'heeft bewezen wat wij kunnen. Zij zal blijken niet te groot of te zwaar voor ons te zijn. God zal ons helpen.'

Het was de tweede keer dat de koningin met een eigen toespraak een nieuw kabinet introduceerde – dat was voor het eerst vier maanden eerder geschied, eind februari '45, toen zij het derde kabinet-Gerbrandy (een kabinet waarin talrijke vrij onbekende maar naar haar oordeel 'vernieuwde' figuren uit het bevrijde Zuiden waren opgenomen¹) met een toespraak voor Radio Oranje had ingeleid; daarin had zij gesproken van 'het aanbreken van het nieuwe tijdperk in ons volksbestaan' – 'wij moeten ons zelf bevrijden, voorzover enigszins mogelijk, niet het minst in geestelijk opzicht'. Welnu, 'de zo juist gereedgekomen reconstructie van het kabinet is', had zij eind februari gezegd, 'daarop ingesteld.' Kennelijk gold dat nu ook voor het kabinet-Schermerhorn: wilde het gehele volk een 'visioen' verwezenlijken, dan diende het kabinet daarbij voorop te gaan.

Hoe was het tot zijn vorming gekomen?

Vorming van het kabinet-Schermerhorn

Men dient in het oog te houden dat, terwijl de twee aangewezen formateurs: Schermerhorn en Drees, bezig waren hun regeringsprogramma op te stellen en hun kabinet te formeren, het zojuist genoemde derde kabinet-Gerbrandy nog in functie was. Gerbrandy was onmiddellijk na de Duitse capitulatie naar Nederland gevlogen, waar hij o.m. op 9 mei in Amsterdam aanwezig was geweest bij de grote bevrijdingsmanifestatie op de Dam. Enkele dagen later was hij in Londen terug en van daaruit bood hij op 14 mei aan de koningin, die zich op het buiten 'Anneville' bij Breda bevond, schriftelijk het ontslag van zijn kabinet aan, haar verzoekend goed te vinden dat het kabinet normaal zou mogen doorwerken tot in zijn opvolging was voorzien; de koningin willigde dat verzoek in.

¹ Zie voor de samenstelling Bijlage I.